

Wiek & Rad

34^e JAARGANG 2015-2

**Hartstikke mooi
akkerbouwweer**

kleurt Donateursdag 2015

**De 'Hegeman' viert Molendag
met jubileum**

Stichting "De Overijsselse Molen"

Restaurant Den Haller
www.denhaller.com
denhaller@online.nl
0547-351287

Sfeervol gelegen naast de watermolen

Openingstijden:
maandag en dinsdag gesloten

Voor lunch, koffie en kleine kaart van 12.00 tot
17.00 uur. Diner vanaf 17.30 uur

Roald Hans

RESTAURATIE | RENOVATIE | MOLENONDERHOUD

| 06 54 297 356

| info@roaldhans.nl

| www.roaldhans.nl

| De Tuinfluiter 64

| 7671 WG Vriezenveen

RESTAURATIE

| RENOVATIE

| MOLENONDERHOUD

Colofon

Wiek en Rad is het kwartaalblad van de stichting "De Overijsselse Molen" en is een brug tussen het molenveld en donateurs van molens in Overijssel.

De stichting tracht zo goed als mogelijk de belangen te ondersteunen van ons molenbezit en dit cultureel erfgoed in goede staat door te geven aan komende generaties.

Secretariaat:

mr. A.E.W. Boukes
Krulmate 13
8014 KE Zwolle
tel. 038-465 28 60/038-499 87 85
a.boukes@home.nl

Donateurs ontvangen 4 keer per jaar Wiek en Rad (€20,00 per jaar). Donateur kunt u worden door zich aan te melden via de website www.molensinoverijssel.nl

of schriftelijk via ons secretariaat:
stichting "De Overijsselse Molen"
Krulmate 13
8014 KE Zwolle
Bankrekening van de SOM
NL34 RABO 0128690410

Redactie

Kees Scherjon
Ben Scherjon - Marian Stobbe
wiekenrad@gmail.com
Peter van der Molen
prvandermolen@versatel.nl
Ruud Roose
r.roose@daxis.nl
Sjaak Poot
sjpoot@solcon.nl

Kopij naar:

Ben Scherjon
Hindeloopenstraat 1
8304 JG Emmeloord
wiekenrad@gmail.com
r.roose@daxis.nl

De redactie stelt het zeer op prijs als u artikelen over uw molen of molengebeurtenissen naar ons opstuurt.

Tekst graag als Word document en elk plaatje of foto als een JPEG bestand niet kleiner dan 1 MB. Heeft u grote foto's, stuur ze dan via wettransfer.com.

Inhoud van dit nummer:

Verslag penningmeester 2014.....	4
Exploitatierkening 2014.....	4
Financieel jaarverslag 2014.....	5
Hartstikke mooi akkerbouwweer Donateursdag 2015	6
Bovenwiel Bokkers Molle.....	8
Molentoeekomst.....	9
De 'Hegeman' viert Molendag met jubileum	10
Molendag - De Hoop Almelo	11
Molendag - Pelmolens Rijssen	11
Molendag - Leemansmolen	11
Molenccontactdag.....	12
Archiefmateriaal	13
Ton Verheijen 'ridderlijk' molenaar.....	17
Gerrit Boom lid van de orde van Oranje Nassau	17
De dinkel bij Singraven in balans	18
Gildeavond 5 juni	22
De Noordmolen viert feest	23
Grensgevallen (deel 7)	24
Nieuwe fietsroute verbindt de drie molens in de gemeente Dalfsen	26

Agenda:

1 augustus: Ommer Molendag

12 september: Nationale Molendag

13 september: Grote Geesterse Molendag

ISSN: 1384-0711

Copyright © Stichting "De Overijsselse Molen".

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden vervoerdigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Met medewerking van:

Marisca Kasper, Jan Kuiper

MEDEWERKERS VOOR REDACTIE GEZOCHT!

Trouwe donateurs hebben de laatste jaren de gedaantewisseling van Wiek & Rad kunnen ervaren. Het lelijke eendje is een mooie zwaan geworden. Niet alleen het uiterlijk mag gezien worden, ook inhoudelijk kan het periodiek de toets der kritiek ruimschoots doorstaan. De redactie wil dit hoge niveau graag handhaven. Jammer genoeg gaan leeftijd en gezondheid een rol spelen in de bezetting. Aanvulling en verjonging is zeer gewenst. Daarom doen wij een dringend beroep op molenvrijwilligers, molenaars, molenbestuurders en molenliefhebbers om u aan te melden en ons te helpen om dit blad te maken.

Vanuit de bestaande redactie bestaat de mogelijkheid om hierin begeleid te worden. Iedereen die het leuk vindt publicitair een bijdrage aan ons molenlandschap te geven, wordt verzocht contact op te nemen met:

*Ruud Roose, Jan Schamhartstraat 85, 8121 PA Olst.
Tel: 0570 - 562497, E-mail: r.roose@daxis.nl.*

Met vriendelijke groet,

De W&R redactie

VERSLAG PENNINGMEESTER 2014

Tijdens de Donateursdag op dinsdag 21 april in restaurant "Böckers Mölle" heeft de penningmeester aan de donateurs de bijgaande jaarcijfers gepresenteerd.

Eigen Vermogen: het eigen vermogen is met een € 5000 toegenomen. Dit komt mede door extra inkomsten via het project 'Verhaal van Overijssel' en een eenmalig legaat van een trouwe donateur. Hiervoor hebben wij de erven bedankt. Daarnaast zijn er dit jaar, na de grotere uitgaven van het jubileum 2013, geen bijzondere uitgaven gedaan.

Donaties en donateursbestand: gezien de gemiddelde leeftijd van onze donateurs is het niet verwonderlijk dat het aantal donateurs langzaam terugloopt. Door aanwezigheid van bestuursleden op o.a. Gildeavonden worden molenaars benaderd, en bereikt, om naast het Gilde ook lid/donateur te worden van de SOM. Langzaam heeft dit resultaat. Het verzoek aan de donateurs hun E-mail adres af te geven heeft ongeveer 100 X respons gekregen. Hopelijk volgen er veel meer. De vraag aan deze donateurs leverde een snelle reactie van wel 80%.

Wiek&Rad: het drukken en verspreiden van ons kwartaalblad is nog altijd de grootste kostenpost. Er hebben zich geen bijzonderheden voorgedaan in dit jaar.

Overijsselse Molendag: Al 22 maal is deze Provinciale molendag door de SOM georganiseerd. De afgelopen 5 jaar heeft de BANKGIROLOTERIJ via de Hollandse Molen een bijdrage van € 1000,00 in de organisatiekosten bijgedragen. Dat was dit jaar voor de laatste keer. In de jaren daarna zal de SOM dit derhalve zelf moeten opbrengen, of een andere sponsor zien te vinden.

Bestuur: het bestuur bestaat momenteel uit 7 leden met 1 toegevoegd lid vanuit het Oversticht. Enkele bestuursleden hebben al bijna 3 termijnen van 3 jaar er op zitten. Hoewel er geen maximum is vastgesteld is uitbreiding/opvolging langzamerhand een wens.

Mocht u interesse hebben tot het bestuur toe te treden, of iemand weten om voor te dragen dan horen wij dat graag.

Samenvatting: ondanks de weinige punten waar enige zorg over bestaat is de SOM voldoende gezond om haar taak voor de komende jaren voort te zetten. Met en oog op kostenbesparing, en met een tijdige betaling door alle donateurs, is de penningmeester van mening dat de stichting de jaarlijkse bijdrage niet hoeft te verhogen. Vanaf deze plaats verdienen de donateurs welke boven het nominale bedrag betalen een extra compliment.

Getekend: Olst mei 2015
Ruud Roose, Penningmeester

EXPLOITATIEREKENING 2014

Exploitatierkening 2014

Ontvangsten			Uitgaven		
	Begroting	Rekening		Begroting	Rekening
Donaties particulier	6500	8554	Vergaderkosten	800	480
Donaties gemeenten	1800	2280	Donateursdag	600	734
Landschap Overijssel	300	0	Declaraties W&R	800	602
Advertenties	1000	800	Drukken Wiek&Rad	4030	3802
Subsidie OMD/BGL	1000	1000	Kantoorkosten	600	638
Pr. Bernard/Marke van Stre	0	0	Bankkosten	150	213
Expositie Bels	0	98	Infocentrum Bels energie	200	312
Legaat Bijlard	0	500	onvoorzien	1290	235
Verhaal van Overijssel	0	1500	Bestuurskosten	0	66
	0		Abonnementen/contributi	65	65
Rente	100	230	Overijsselse Molendag	1000	1385
			website	150	240
			Holl. Molen	0	317
			Overboeking	0	0
			Verhaal v Overijssel	0	750
			Naar reserve	1015	5123
Totalen	10700	14962		10700	14962

FINANCIEEL JAARVERSLAG 2014

FINANCEEL JAARVERSLAG 2014

BALANS PER 31 DECEMBER 2014

Activa	31-12-2014	Passiva	31-12-2014
	€		
RABOBANK	3019	EIGEN VERMOGEN=01-01-2014	19648
Moneyou	15716	Bij resultaat 2014	5123
Bedrag onderweg	10000	Verschuldigde bedragen	3964
TOTAAL	28735	TOTAAL	28735

BEGROTING 2015

INKOMSTEN		UITGAVEN	
	€		€
DONATIES PARTICULIER	8500	VERGADERKOSTEN	500
DONATIES GEMEENTEN	1900	DONATEURSDAG	500
LANDSCHAP OVERIJSEL	550	DRUKKEN WIEK&RAD	5300
RENTE	150	REDACTIE W&R declaraties	750
ADVERTENTIES	950	WEBSITE	100
SUBSIDIE O.M.D	0	KANTOORKOSTEN	450
PR. BERNHARDFONDS	0	BANKKOSTEN	200
Sponsoring Davines	1500	INFOCENTRUM BELS energie nota	300
		OVERIJSELSE MOLENDAG	1000
		ABONNEMENTEN	70
		ONVOORZIEN	400
		Opzet nieuwe site en QR-codes	1500 **
		Molencongres Rijssen	480
		Strijder v Molens	100
		Bijdrage aan Molenjubilea	400
		Bijdrage aan werk Bökkers/Davines	1500
TOTAAL	13550		13550

De SOM wil de specifiek geschiedenis en eigenschappen van de Molens bij het publiek trachten te vergroten door aan elke molen/organisatie de gelegenheid te bieden een **QR code aan de molen te bevestigen. Hiertoe wordt een nieuwe WEBSITE gebouwd waarin tevens een MOBIEL deel is gekoppeld. De geschatte kosten van € 3500,00 komen in 3 jaar ten laste van het vermogen. Deze codes worden per molen gemaakt en geleverd.

HARTSTIKKE MOOI AKKERBOUWWEER KLEURT DONATEURSDAG 2015

Zorgen om terugloop donateurbestand

Het donateurbestand van de Stichting de Overijsselse Molens loopt geleidelijk terug en dat baart het bestuur zorgen, zo bleek tijdens de jaarlijkse Donateursdag. Die jaarlijkse bijeenkomst werd dit jaar in het restaurant van Windkoren-molen de Bökkers Mühle in Olst gehouden waar secretaris Ruud Roose van de plaatselijke molenstichting op 21 april zo'n 30 belangstellenden mocht verwelkomen. Alvorens over te gaan tot de agenda schetste hij de bezoekers in het kort de historie van de molen en wees op enkele kenmerken waarop later die morgen gelet moest worden tijdens een rondleiding.

De Donateursbijeenkomst viel samen met een prachtige lentedag. "Een hartstikke mooie dag. Dit is akkerbouwweer", constateerde SOM- voorzitter Pieter van der Vinne met enige spijt in zijn stem. Hij legde ook uit waarom. Van der Vinne is akkerbouwer maar kan al een tijdje met zijn machines niet of nauwelijks op zijn akkers komen vanwege de overvloedige regenval gedurende het voorbije voorjaar. En het is juist nu de tijd om bijvoorbeeld hectares vol met pootaardappelen te stouwen.

Voorzitter Van der Vinne nam echter zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van de donateurs om uitleg te geven over het reilen en zeilen van de provinciale molenstichting. Allereerst onderstreepte hij nog eens dat een molen actief moet zijn maar liet ook gelijk weten dat daar de steun van meerderen bij nodig is en in dat kader is een teruglopend donateurbestand redelijk verontrustend.

"Wij hebben al overleg gevoerd met het Gilde van Vrijwillig Molenaars om te kijken hoe wij het fundament kunnen verstevigen. Met het Landschap Overijssel hebben wij bekeken in hoeverre wij gebruik kunnen maken van de nieuwe communicatiekanalen. Daar zullen wij toch in mee moeten gaan en wij hebben ook niet voor niets als thema voor de komende jaren gekozen voor: Vitaal en Digitaal. Eigenlijk zou je in elk team rond een molenorganisatie iemand moeten hebben die weet hoe met de nieuwe communicatiemiddelen moet worden omgegaan".

Hij onderstreepte nog eens het belang van dit nieuwe medium dat zijn inziens niets meer of minder dan "de poort naar de samenleving" vormt.

Technisch medewerker Johan Abbink blikte nog even terug op het project 'Het verhaal van Overijssel' van de Monumentenwacht waarbij 23 van de mogelijk 25 molens hebben kunnen profiteren van een extra onderhoudsimpuls voor molens. Hij kondigde aan dat wordt bekeken in hoeverre het mogelijk is dit project in 2016 een vervolg te geven.

Financieel gezond

Ondanks de terugloop in het aantal donateurs staat de stichting er financieel redelijk goed voor. De inkomsten via de donateurs waren zelfs met € 2000 gestegen dan geraamd, zo bleek uit het jaarverslag van penningmeester Ruud Roose. Hij gaf aan dat er weliswaar nog een aantal rekeningen onderweg is waardoor het vermogen van € 28000 aan het eind van 2014 er iets rooskleuriger uitziet. Daarnaast kondigde hij aan dat met ingang van het komend jaar geen subsidie meer wordt ontvangen voor de organisatie van de Overijsselse Molendag. Dat het er financieel toch allemaal redelijk goed bijstaat is volgens de kascommissie mede een gevolg van het feit dat de penningmeester stevig achter de betalingen aanzit. In het verlengde van het credo Vitaal en Digitaal wordt de website volledig nieuw opgezet en krijgt elke molen een zogenaamde QR- code waaraan ook informatie van en over de SOM wordt gekoppeld.

Gerard Varwijk ontvangt oorkonde 'Strijder voor Molens'

De Donateursdag 2015 kreeg voor Gerard Varwijk een heel feestelijk tintje want hij werd onderscheiden met de in 2003 ter gelegenheid van het 50 jarig SOM- bestaan ingestelde 'Strijder voor Molens' oorkonde en kreeg uit handen van jury- voorzitter Henk van der AA de daarbij behorende verzilverde replica van een windmolen overhandigd. Varwijk werd geprezen voor het vele onderzoekwerk dat hij heeft gedaan naar bestaande en verloren gegane molens in Overijssel (zie W&R nr.1 van 2015).

Bökkers Mölle

Bij de rondvraag kreeg Ewoud van Arkel namens de Jubileumcommissie de gelegenheid informatie te verstrekken over het naderende jubileum van molen De Hegeman in Dijkervoer. Ter gelegenheid van het 125 jarig bestaan wordt op 9 mei het boek 'de mölle – het hart van dijkervoer' gepresenteerd. Het met oude en nieuwe foto's verrijkte boek vertelt in de eerste plaats over de molen zelf maar ook over de mensen achter de molen en over de omgevingsaspecten die voor de oprichting en het functioneren van de molen van belang waren. Ook worden antwoorden gegeven op vragen als 'Hoe is de Dijkervoer ontstaan en hoe heeft men hier in de loop der eeuwen geleefd' en 'Hoe heeft zich het boerenbedrijf ontwikkeld en welke rol speelde de molen daarbij'? Liefhebbers kunnen het boek bestellen bij de Stichting Korenmolen De Hegeman.

Centrale commandopost

IJssellinie

Alvorens het gezelschap deel ging nemen aan een bezoek aan de IJssellinie werd eerst de Bökkers mölle bezichtigd en een gezamenlijke lunch genoten.

Het 'hartstikke mooie akkerbouwweer' droeg mede bij aan een geslaagd bezoek aan de IJssellinie. Onder leiding van de twee gidsen van de beheerstichting kon kennis worden gemaakt met dit na-oorlogse verdedigingssysteem dat al decennia lang zwaar achterhaald is door de nieuwere oorlogstechnieken. Maar in de

jaren na het einde van de Tweede Wereldoorlog werd nog gedacht dat het onder water zetten van een strook land tussen Kampen en Deventer het dreigende communistische gevaar uit het Oosten het oprukken naar het Westen ernstig zou bemoeilijken. Daarnaast werden op hoger gelegen gronden verdedigingswerken opgericht naast een centrale commandopost en een noodhospitaal.

Iedereen die een wandeling maakt door het gebied aan de Noordkant van Landgoed De Haere en langs de boorden van de IJssel kan heden te dage nog de goed onderhouden restanten van dit relikwie uit de Koude Oorlog ontdekken. Daaronder ook het stuwcomplex met daarin de pijlerdam waarover dagelijks vele honderden verkeersdeelnemers passeren zonder zich te realiseren wat zich onder het asfalt bevindt. Met behulp van dit stuw- en pijlercomplex kon binnen enkele dagen het waterniveau tot 7.80 meter boven NAP stijgen.

Daarvoor werden dan eerst in de Waal en de Rijn blokkades opgeworpen waardoor al het aangevoerde rivierwater richting IJssel werd geleid. Als dan vervolgens de inlaatsluizen bij Olst werden geopend werd het hele gebied onder water gezet. Daarnaast moesten luchtdoelgeschut en tankkazematten op de hoger gelegen punten er voor zorgen dat de 'rooie rakkers' uit Oosten maar niet zo maar ongehinderd door konden marcheren. Al met al werd de Donateursdag 2015 een zeer leerzaam dagje.

Peter van der Molen

BOVENWIEL BÖKKERS MÖLLE

Beslissingen uit het verleden kunnen naar de toekomst kopzorgen geven.

Ooit liet een eerdere molenaar een stalen band op het bovenwiel aanbrengen om, waarschijnlijk, makkelijker of gelijkmatiger te vangen. Na lang goed gewerkt te hebben begon enkele jaren terug het 'vangen' van de molen steeds lastiger te worden. Het gevlucht kwam vaak hortend en stotend onder veel gebrom tot stilstand. Van alles werd geprobeerd dit beter te laten gaan. Inschuren met kanarie-zand, een likje reuzel er tussen, tot aanpassen van de vangblokken. Uiteindelijk hielp het niet. Na veel discussie over 'hoe dan wel' en kijken bij andere molens werd besloten de stalen band te vervangen voor een iepenhouten beleg waardoor het vangen weer hout-op-hout gaat worden. Een flinke operatie omdat alle delen losgemaakt moesten worden en uit de molen getakeld. Dat dit grote stukken zijn laten de foto's wel zien. De nieuwe houten laag is op de foto's goed te zien. Nadat deze laag was vastgezet, is deze afgedraaid waarbij de molen zelf als draaibank fungeerde. De volgende stap was de 5 vangblokken aan de nieuwe radius van het wiel aan te passen. Dit is gebeurd in de werkplaats van de molenbouwer. Toen dat klaar was werden de delen weer teruggebracht en gemonteerd. Op 4 juni waren deze werkzaamheden afgerond en konden de molenbouwers proefgedraaien. Jammer genoeg was er niet veel wind, maar de eerste 'rem'-pogingen liepen soepel en heel erg stil. De week daarop werd bij sterkere wind een aantal goede vangpogingen gedaan die prima verliepen. Alleen moest, voorlopig, het gewicht op de vangbalk wat groter gemaakt worden. Aan de buitenzijde van de molen werden, met een grote hoogwerker nog voorzieningen

aangebracht om de nestelende kraaien beter uit de molen te houden. Die vogels stoppen steeds grote hoeveelheden takken in het kruiwerk dat de molenaars steeds weer moeten verwijderen.

Nadat al deze werkzaamheden klaar waren konden de molenaars van de Bökkers half juni weer aan de slag met draaien en malen om de warme bakker weer op tijd van ambachtelijk meel te voorzien.

Ruud Roose

MOLENTOEKOMST

Het statige gebouw van de 'Rijksmunt' te Utrecht was het decor waar Vereniging de Hollands Molen haar bijeenkomst hield om het onderzoeksrapport 'molentoeekomst' te presenteren.

Hiervoor waren alle Gemeentelijke, Stichtingen en particuliere moleneigenaren uitgenodigd.

De overheid werd vertegenwoordigd door Mevrouw M. Hammersma directeur-generaal van het Ministerie van OC&W de heer J. Bazelmans van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Het rapport 'molentoeekomst' is een neerslag van een onderzoek van ruim een jaar naar alle aspecten welke de toekomst van het molenbehoud negatief kunnen beïnvloeden. In dit onderzoek is ook uitgebreid aan de actieve Molenwereld gevraagd naar de ervaringen en de mogelijke bedreigingen welke zij in de dagelijkse praktijk ontdekken en mogelijk kunnen verwachten. Dit zijn:

- Het verminderen en/of wegvallen van subsidies van overheden en
- De beperkte instroom van vrijwilligers .

Uit evaluatie van de huidige bezettingen op de 1200 molens in ons land blijkt dat er jaarlijks een 100-tal molenaars nodig is en aanvullend nog eens minstens 400 andere vrijwilligers. Voorwaar geen eenvoudige opgave voor het molenveld. Na de diverse voordrachten werd het rapport aangeboden aan mevrouw Hammersma.

In haar voordracht had zij al aangegeven dat molens als (veelal houten) werkend monument kwetsbaarder zijn als ander van steen gebouwde monumenten. Dit is zeer wel bekend bij de betrokken overheidsdiensten en zal zich sterk maken hier rekening mee te houden. Nadat alle betrokkenen deel hadden genomen aan een 5-tal workshops werd de middag besloten met een, vaak hilarische, voordracht door Professor Herman Pleij waarin molens steeds weer als leidraad werden gebruikt.

Wij mogen hopen dat er voldoende draagkracht blijft bestaan om molens, als ICOON van Nederland, in ons landschaps- en dorpsgezicht te behouden.

Ruud Roose

Restaurant Watermolen Bels

Gelegen midden in het dal van de Mosbeek proef je de sfeer van vervlogen tijden

- * Sfeervol ouderwets Twents restaurant.
- * Ruim terras in mooi begroeide tuin.
- * Houten speeltuin
- * Vele plattelandsspecialiteiten en arrangementen
- * 100 soorten Pannenkoeken
- * á la carte dineren
- * s' Winters heerlijke boerenkool maaltijden.
- * Bruiloften en partijen tot 100 pers.

Een droomlocatie voor een onvergetelijke bruiloft

Restaurant Watermolen Bels is gelegen in het prachtige natuurgebied Het Dal van de mosbeek. Trouwen in een landelijke omgeving buiten in de sfeervolle boerentuin met uitzicht op de mosbeek of u kunt de huwelijksceremonie laten plaatsvinden in de karakteristieke Theeschenkerij en Oale Dell.

Een onvergetelijk huwelijksfeest in Twentse sfeer. Ook beschikken wij over tal van mogelijkheden voor uw bedrijfsfeest. Schotse highlandgames, paardemennen, moordtochten en diverse andere activiteiten .

Bergweg 9 7663 TB Mander

Tel: 0541 - 680213 ~ Fax: 0541-680299 ~ www.watermolenbels.nl

DE 'HEGEMAN' VIERT MOLENDAG MET JUBILEUM

Voor de buurtschap Dijkerhoek was de Nationale Molen en Gemalendag 2015 er een met bijzondere betekenis, want ze kon ook en vooral het 125-jarig bestaan van haar molen vieren. Heel toepasselijk vormde daarbij de presentatie van het jubileumboek het hoogtepunt. Niet duidelijker kon de rol van de molen in deze kleine gemeenschap worden samengevat dan in de titel van het boek: 'De Mölle, het hart van Dijkerhoek'.

Hoewel de weervoorspelling niet al te gunstig was, gingen vrijwilligers- en die hebben ze er veel in Dijkerhoek- al ruim van tevoren met de voorbereidingen voor het feest aan de slag. Er werd zelfs een deel van de Dijkerhoeksestraat ter hoogte van de molen voor het doorgaand verkeer afgesloten. Minimolens langs de kant van de weg maakten duidelijk dat De Hegeman het feestvarken van dienst was. Heel optimistisch werden tenten opgericht waarvan er een als een groot podium dienst moest doen voor de Diekerhoekse Möll' zangers die 's middags een optreden zouden verzorgen. Koffie, cake, frisdranken zorgden ervoor dat het onthaal meteen een feestelijk tintje kreeg en om het allemaal nog feestelijker te maken zette een beterschap belovend zonnetje uiteindelijk alles toch in een gouden glans. Toen even na twee uur de voorzitter van de Stichting Korenmolen de Hegeman Wilco Vlogtman het programma opende kon hij met tevredenheid vaststellen dat alle moeite niet voor niets was geweest en dat dit werd beloond door de aanwezigheid door veruit het grootste deel van de plaatselijke gemeenschap.

In zijn welkomstwoord wees hij op het grote belang van molens voor een gemeenschap en zag in het feit dat ze al 45 jaar op de Monumentenlijst staan een bevestiging daarvan. "Molens hebben is één, maar draaiend houden is een ander verhaal. Daar heb je molenaars voor nodig en ik ben dan ook blij dat het ambacht van molenaar nu wordt erkend als immaterieel erfgoed". Hij schetste in het kort de geschiedenis van de molen waarin hard werken voor een

vaak karige boterham de rode draad vormde en de molen verschillende functies heeft gekend.

"Nu is het een historisch- toeristische attractie", stelde hij vast. "Wat de toekomst gaat brengen? Het kan van alles zijn. Zal de molen een rol gaan spelen bij energie- opwekking? Het zou zo maar kunnen. Wordt het een restaurant? Wie het weet mag het zeggen. Maar een ding staat wel vast: de molen zal het hart van Dijkerhoek blijven".

Nadat de redactie van het jubileum met een passend kado was beloond, bood hij het eerste exemplaar aan wethouder R. Cornelisse van de gemeente Rijssen/ Holten aan. Een fraaie uitgave- ook inhoudelijk- dat in geen enkele boekenkast zal misstaan. In zijn dankwoord prees de wethouder de vele vrijwilligers voor het feit dat zij er met elkaar in zijn geslaagd de molen in zo'n perfecte staat te houden. "De betrokkenheid bij de molen houdt Dijkerhoek vitaal", concludeerde Cornelisse.

Na een toast op de jubilaris met een toepasselijk kruiden-drankje of een 'frisje' werd het tijd om te vieren. Bezoekers konden kennis maken met een mini- expo in de molen, de inwendige mens met hapjes en drankjes verwennen en getuige zijn van de jaarlijkse ballonwedstrijd. Rond drie uur werd het podium bezet en konden de Diekerhoekse Möl'nzangers hun hoogste lied gaan zingen. Omdat het nog lang droog bleef (tenminste wat het weer betreft) bleef het nog lang onrustig in 'n Diekerhoek.

(boekrecensie in septembernummer W&R)

Peter van der Molen

MOLENDAG - DE HOOP ALMELO

Met windkracht 6 à 7 zetten de wieken van windkorenmolens De Hoop in Almelo het tijdens de Nationale Molendag flink de vaart in. Zovend en fluitend passeerden de wiekenenden de stelling. Dat weerhield een tevredenstellend aantal bezoekers er niet van om zich er met eigen ogen en deskundige uitleg van de dienstdoende molenaars van te overtuigen dat het redelijk goed gaat met deze vertegenwoordiger van het plaatselijk cultureel erfgoed. Molenaars en stichtingsbestuur toonden zich ingenomen met de belangstelling die er toch was ondanks het herfstachtige weer.

Mochten de bezoekers na een bezoek aan de stelling last hebben van een temperatuurdaling dan kon dat in de molen worden gerepareerd met verse koffie of een vers gebakken pannenkoek. Om de herinnering mee naar huis te nemen kon brood worden gekocht dat was gebakken van bij de molen gemalen meel en voor het beleg kon een pot echte natuurlijke honing uitkomst bieden.

Aan het begin van de middag zorgde een Chanti-koor voor hartverwarmende zeemannsliederen die deden denken aan de tijd dat de oceanen werden bevaren door de grote zeilschepen die ongetwijfeld blij zouden zijn geweest met dezelfde wind in de zeilen.

MOLENDAG - PELMOLEN RIJSSEN

Hoewel er geen speciale activiteiten bij de Pelmolen werden gehouden, wist het publiek de molen op 9 mei toch goed te vinden. Als ze kinderen bij zich hadden, kregen die een plastic molentje op een stokje dat bij de heersende wind best wilde draaien en voor het overige kon van demonstraties olie slaan worden genoten. Ook de winkel mocht zich in een flinke omzet verheugen. Dat komt goed uit want de molen staat voor de nabije toekomst voor grote uitgaven. Volgens bestuursvoorzitter Ter Horst moet er de komende jaren voor 3,5 ton aan de Pelmolen worden verspijkerd.

Met name het wiekenkruis vraagt om een snelle vervanging want daar is een groot gat in geroest. Dat betekent dat de molen maar op halve kracht kan draaien. Ook de stelling heeft haar beste tijd gehad terwijl ook een aantal andere noodzakelijke reparaties de komende jaren moeten worden uitgevoerd. Vorig jaar is de kap al van nieuwe schaliën voorzien.

“Aan een molen heb je altijd werk als je hem in goede staat wil houden”, weet Ter Horst. “Wij zijn nu overal op zoek naar sponsors want uit de reguliere bijdrage alleen zijn de komende kosten niet te dekken”.

MOLENDAG - LEEMANSMOLEN

De rijen woningen langs de Hammerweg konden in Vriezenveen niet voorkomen dat de Leemansmolen- die zich daarachter had verscholen- toch volop in de wind stond tijdens de Molendag. Ook hier konden de wieken er derhalve flink de vaart in houden en met flinke snelheid boven het talrijke publiek voorbij zoeven. Maar daar kwamen de bezoekers niet voor. Zij kwamen voor de Lentemarkt die sinds het 150 jarig bestaan van de molen in 2012 een vast onderdeel van het programma uitmaakt.

Ongeveer 25 standhouders hadden rond de molen een plekje gevonden om hun waren uit te stallen.

Streekproducten, handgemaakte producten, kunstnijverheid en oude ambachten vormden samen een bont palet rond de molen. De markt diende ook nog een goed doel want de opbrengst ging naar het potje waaruit het eerherstel van de pelsteen moet worden betaald.

Naast de Lentemarkt konden de bezoekers ook een bezoek brengen aan de molen zelf waar de aanwezige molenaars tijdens een rondleiding uitleg gaven over de werking van de molen.

MOLENCONTACTDAG

In vergelijking met 2006 is het aantal vrijwillige molenaars met ongeveer 30% toegenomen. Dit cijfer publiceerde het Gilde van Vrijwillige Molenaars in haar Gildebrief van december 2014. Hoewel dit goed nieuws is, blijft het voor molenstichtingen lastig voldoende, vooral jongere, vrijwilligers te vinden die uiteindelijk molenaar worden. Uit onderzoek blijkt dat de helft van de molenaars ouder is als 61 jaar. Uiteraard geldt een dergelijk percentage voor andere vrijwilligers bij een molen. Om deze vergrijzing het hoofd te bieden en de molens ook in de toekomst te laten draaien, is de Vereniging de Hollandse Molen een project gestart: Molenbehoud 2023. Wij als Overijsselse stichtingen sluiten ons bij dit project, mede gericht op de aanwas van nieuwe vrijwilligers, graag aan en organiseerden daarom een bijeenkomst op 19 maart 2015 in het Parkgebouw te Rijssen.

Dat het onderwerp, of zo u wilt de problematiek, volop leeft mag blijken uit de goede opkomst, zij het dat van de Gemeentelijke eigenaren de opkomst opnieuw laag was. Na de ontvangst met koffie en thee heette SOM-voorzitter Pieter van der Vinne eenieder welkom en gaf inzicht in het 'spoorboekje' voor de middag. De organiserende stichtingen hadden oud-wethouder van Dalfsen de heer Evert Golsteen bereid gevonden als dagvoorzitter en gespreksleider op te treden. Met zijn jarenlange ervaring met molenbehoud en restauratie is hij een zwaargewicht. Hij nam de aanwezigen mee op een tocht langs de moeilijke weg welke bewandeld moet worden, voor de gemeente en de initiatiefnemers, om de financiën en vergunningen bijeen te krijgen. Dat er een lange adem nodig is bleek uit zijn verhaal overduidelijk.

Hierna gaf de heer Golsteen het woord aan:

Corne de Regt

• Hoe zorgt de molenstichting voor het werven van vrijwilligers voor hun molens?

De heer de Regt voorzitter Molenstichting Lattrop-Tilligte, geeft inzicht hoe de stichting pers en de sociale media heeft ingezet om bekendheid te geven aan hun zoektocht naar vrijwilligers. Het begon allemaal met het initiatief een artikel te zetten in een regionaal nieuwsblad. In het Twentse werd dit al snel opgepikt door een journalist van Tubantia wat daarna door TV-Oost werd overgenomen. Deze publiciteit werd verder ondersteund door berichten te sturen naar volgers. Al met al leverde dit een flink aantal vrijwilligers op waar uiteindelijk 6 nieuwe molenaars uit zijn voortgekomen.

• Een nieuwe of nevenfunctie voor een molen

Als volgende speker werd Wim de Goeijen, molenaar van molen De Windlust, gevraagd zijn visie en ervaring te delen over een nieuwe functie of een deelfunctie voor een molen. Wim de Goeijen is als bouwkundige en molenaar betrokken bij de ombouw van de molen te Radewijk. Tot voor kort was de molen een ambachtelijke maalderij voor bakkers in de wijde omgeving. Toen molenaar Nijeboer het bedrijf beëindigde is het complex in handen gekomen van een Stichting welke naast het molenvak ook een bakkerij met winkel gaat exploiteren waar mensen met een beperking hun talenten kunnen ontplooien. Dat dit niet allemaal zonder hindernissen gaat mocht blijken uit het relaas van Wim. Door de grotere particuliere aanloop naar de winkel mag gehoopt

worden dat er weer meer aandacht voor de molen(s) zal ontstaan.

Erik de Kruif, Coördinator Vrijwilligerswerk, Landschap Overijssel.

• Kunnen sociale media bijdragen aan het werven van vrijwilligers en de belangstelling voor molens vergroten?

De activiteiten van beheer en onderhoud van Natuur en Landschap strekt zich uit over de gehele provincie en heeft ook donateurs en vrijwilligers over het gehele gebied. Om de vele vrijwilligersgroepen hun werk goed en veilig te laten uitvoeren, met hun eigen verantwoordelijkheden, beschikt Het Landschap over goed gevulde materiaaldepots waar de vrijwilligers kosteloos gebruik van kunnen maken. De werkzaamheden kunnen lopen van wilgenknotten tot onderhoud in een molenbiotoop. Om het contact te onderhouden met donateurs heeft het Landschap een fraai periodieke tijdschrift. Daarnaast gaat er natuurlijk ook regelmatig een digitale nieuwsbrief "de deur uit". Dat dit tegenwoordig niet meer voldoende is heeft men op De Horte heel goed begrepen. Facebook en Twitter zijn frequent bezochte media om geïnteresseerden op de hoogte te houden van alles wat in het gebied gebeurt. Of het nu gaat over activiteiten waar de handen voor uit de mouwen moeten, of dat er weer lammetjes zijn geboren het wordt allemaal op deze snelle wijze aan de wereld verteld. Erik benadrukt dat het in een bericht wel over 'iets' moet gaan daar het anders eerder negatieve dan positieve reactie oplevert. Inmiddels heeft Het Landschap op Facebook de mijlpaal van 1500 "likers" bereikt en dat geeft aan dat het een succesvolle wijze van communiceren is geworden. Met een dergelijk goede uitleg, en als voorbeeld, zou de SOM ook kunnen proberen Facebook te gebruiken als communicatiemiddel met de Overijsselse molenliefhebbers.

De paneldiscussie na de verschillende sprekers gehoord te hebben leverde geen sterke verbale tegenstellingen op tussen vragenstellers en panelleden. Hierna sloot gespreksleider Golsteen het officiële deel af en ontvingen de panelleden als waardering een geschenkje onder een kurk.

Als laatste programmaonderdeel was het woord, en de daad, aan de heer Gerard Varwijk. In de Overijsselse molenwereld is Gerard een bekende en gewaardeerde verschijning. Enige jaren terug heeft Gerard Varwijk een lijvig boek gepubliceerd onder de naam 'Overijsselse windmolens van toen en nu'. Na verkoop van vele honderden exemplaren besloot de heer Varwijk dat hij van de resterende exemplaren er 1 aan iedere molen in de provincie kado wilde doen. Een bijeenkomst als deze met vele molens(stichtingen) bij elkaar was een goede gelegenheid de daad bij het woord te voegen. En dus ging iedere molen/stichting huiswaarts met zo'n fraai dik boek om in hun molen te leggen. Een initiatief dat door de SOM bijzonder werd gewaardeerd. Hierna was er gelegenheid om onder genot van een hapje en drankje nog eens over het gebodene na te praten en nieuwtjes uit de provincie uit te wisselen.

Olst april 2015

Geschiedenis van de SOM 1966

- 1 -

VERSLAG VAN DE STICHTING "DE OVERIJSSELSE MOLEN" OVER 1966

De werkzaamheden in het verslagjaar zijn in ernstige mate beïnvloed door de moeilijkheden om aan de nodige geldmiddelen te komen voor het uitvoeren van restauraties. De rijksoverheid heeft slechts geringe bedragen beschikbaar kunnen stellen aan subsidies. De grotere, in voorbereiding zijnde restauraties ondervonden hierdoor vertraging.

In het verslagjaar werd ons bestuur uitgenodigd tot een bespreking met het College van Gedeputeerde Staten in de provincie Overijssel om de mogelijkheid onder ogen te zien het provinciaal beleid met betrekking tot het behoud van de molens in deze provincie te verbeteren. Hierbij kwam de vraag aan de orde of het wenselijk zou zijn in onze provincie evenals in andere provincies een Molencommissie in het leven te roepen.

Ons bestuur heeft een uitvoerig schriftelijk advies aan het College uitgebracht, waarin is uiteengezet welke moeilijkheden bij ons werk worden ondervonden. Ondanks deze moeilijkheden zijn sedert de oprichting van de stichting twintig wind- en waterradmolens geresoureerd. Bij vrijwel al deze restauraties heeft onze stichting op enigerlei wijze bemoeienis gehad. Ons bestuur heeft voorlopig het standpunt ingenomen dat door het in het leven roepen van een Molencommissie naast de reeds bestaande stichting geen verbetering in de werkwijze zou kunnen ontstaan. In de loop van het jaar 1967 zal deze zaak weer aan de orde komen.

Ten aanzien van de volgende restauratie gevallen kunnen bijzonderheden worden medegedeeld:

WATERRADMOLEN TE AZELO (gem. Ambt-Delden)

Op 1 augustus 1966 werd door de Stichting Twickel een subsidieaanvraag ingediend bij de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Bij het einde van het verslagjaar was nog geen reactie hierop verkregen.

WINDKORENMOLEN TE HAAKSBERGEN

Met de restauratie werd een aanvang gemaakt.

STADSKORENMOLEN TE HEEMSE (gem. Hardenberg)

Door het gemeentebestuur werd ons gevraagd een subsidie in de kosten van restauratie te willen geven. Wij hebben gemeend hier positief op te moeten reageren, hoewel de molen vermoedelijk nimmer meer in gebruik zal worden gesteld en de ligging door de bebouwing in de omgeving veel van haar *charme* heeft verloren.

WATERRADMOLEN TE OELE (gem. Hengelo (O.))

De gemeente Hengelo (O.) heeft ons doen weten, dat met het bestuur van de Stichting Twickel in principe overeenstemming is bereikt inzake overdracht van de watermolen. In verband hiermede kon aan de architect Ir. D. Hulshoff te Den Haag, verzocht worden een kostenbegroting en een subsidieaanvraag voor te bereiden.

De bijzonder slechte toestand van het gebouw maakt noodvoorzieningen in afwachting van de uitvoering van de restauratie noodzakelijk.

WINDKORENMOLEN TE WELSUM (gem. Olst)

Er is een koppel maalstenen aangebracht, waardoor de molen in gebruik kon worden gesteld.

KORENMOLEN TE VILSTEREN (gem. Ommen)

Met de restauratie van deze bijzonder mooi gelegen molen kon gelukkig een aanvang worden gemaakt.

WINDOLIEMOLEN "DE PELMOLEN" (gem. Rijssen)

De restauratie van deze pelmolen is een dermate kostbare aangelegenheid, dat er bij degenen die de restauratie moeten voorbereiden een zekere schroom bestaat om een subsidie-aanvraag voor te bereiden en in te dienen. De kosten van deze restauratie zouden immers een zo belangrijk deel van de beschikbare bedragen vergen dat meerdere andere molens niet aan de beurt zouden kunnen komen. Het is een droevige zaak dat nu eindelijk voldoende medewerking van de eigenaar verkregen is, de subsidiemogelijkheden zo beperkt zijn, dat vooralsnog met de mogelijkheid van restauratie geen rekening gehouden kan worden.

WINDOLIEMOLEN VONDELKADE TE ZWOLLE

De restauratie van deze molen is in- en uitwendig zo goed als gereed.

WATERRADMOLEN VAN FRANS (gem. Tubbergen)

De architect Vlaanderen is helaas nog niet met het uitwerken van zijn plannen gereed gekomen.

STADSKORENMOLEN TE HEEMSE (gem. Hardenberg)

Door het gemeentebestuur werd ons gevraagd een subsidie in de kosten van restauratie te willen geven. Wij hebben gemeend hier positief op te moeten reageren, hoewel de molen vermoedelijk nimmer meer in gebruik zal worden gesteld en de ligging door de bebouwing in de omgeving veel van haar charme heeft verloren.

WATERRADMOLEN TE OELE (gem. Hengelo (O.))

De gemeente Hengelo (O.) heeft ons doen weten, dat met het bestuur van de Stichting Twickel in principe overeenstemming is bereikt inzake overdracht van de watermolen. In verband hiermede kon aan de architect Ir. D. Hulshoff te Den Haag, verzocht worden een kostenbegroting en een subsidieaanvraag voor te bereiden.

De bijzonder slechte toestand van het gebouw maakt noodvoorzieningen in afwachting van de uitvoering van de restauratie noodzakelijk.

WINDKORENMOLEN TE WELSUM (gem. Olst)

Er is een koppel maalstenen aangebracht, waardoor de molen in gebruik kon worden gesteld.

KORENMOLEN TE VILSTEREN (gem. Ommen)

Met de restauratie van deze bijzonder mooi gelegen molen kon gelukkig een aanvang worden gemaakt.

WINDOLIEMOLEN "DE PELMOLEN" (gem. Rijssen)

De restauratie van deze pelmolen is een dermate kostbare aangelegenheid, dat er bij degenen die de restauratie moeten voorbereiden een zekere schroom bestaat om een subsidie-aanvraag voor te bereiden en in te dienen. De kosten van deze restauratie zouden immers een zo belangrijk deel van de beschikbare bedragen vergen dat meerdere andere molens niet aan de beurt zouden kunnen komen. Het is een droevige zaak dat nu eindelijk voldoende medewerking van de eigenaar verkregen is, de subsidiemogelijkheden zo beperkt zijn, dat vooralsnog met de mogelijkheid van restauratie geen rekening gehouden kan worden.

WINDOLIEMOLEN VONDELKADE TE ZWOLLE

De restauratie van deze molen is in- en uitwendig zo goed als gereed.

WATERRADMOLEN VAN FRANS (gem. Tubbergen)

De architect Vlaanderen is helaas nog niet met het uitwerken van zijn plannen gereed gekomen.

SUBSIDIEREGELING VOOR WERKENDE MOLENS

In het verslagjaar werden drie subsidieaanvragen in behandeling genomen. Wij blijven van mening dat nog te weinig van de subsidieregeling gebruik wordt gemaakt. Voor alle werkende molens zou, indien aan het onderhoud voldoende wordt gedaan, vrijwel jaarlijks door de eigenaren subsidie moeten worden aangevraagd. De lange tijd die verstrijkt tussen het aanvragen van de subsidie en de uitkering werkt, naar wij vrezen, weinig stimulerend.

DE JAARVERGADERING

De jaarvergadering werd op 9 juni 1966 in Hardenberg gehouden. De vergadering werd door dertig personen bijgewoond. De voorzitter heette in het bijzonder welkom de vertegenwoordiger van de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, de heer Bicker Caarten en de burgemeester van Hardenberg, de heer Slot.

Na afloop van de vergadering werd de stadskorenmolen aan de Brink te Heemse bezichtigd en een bezoek gebracht aan de zeer mooi gelegen molen te Radewijk.

BESTUUR

Op de jaarvergadering werden de aftredende bestuursleden Mr. W.F.J. Laan, A.C. Meyling, H.H. Müller en A. Nawijn bij acclamatie herkozen. Helaas ontviel ons kort na deze jaarvergadering door de dood Mr. W.F.J. Laan die als eigenaar van het landgoed "Singraven" bijzonder veel moeite heeft gedaan voor de instandhouding van de op het landgoed staande waterradmolen. De heer Nawijn moest door zijn benoeming tot burgemeester van Zandvoort de provincie verlaten. In het bestuur werden opgenomen de heren J. Slot, burgemeester van Hardenberg en K. Boonenburg, Directeur v.h. Provinciaal Museum te Zwolle.

MOLENBOEK

Op de jaarvergadering werd door één der aanwezigen de vraag gesteld of het niet mogelijk zou zijn te komen tot de uitgave van een molenboek voor Overijssel zoals de laatste jaren voor verschillende andere provincies zijn uitgegeven. Het bestuur is bezig over de mogelijkheden zich te oriënteren.

BEGUNSTIGERS

Zoals op de jaarvergadering is toegezegd is in het afgelopen jaar een actie begonnen tot het vermeerderen van het aantal begunstigers. Tengevolge hiervan konden weer 15 nieuwe begunstigers worden ingeschreven. 3 Begunstigers hebben in de loop van het verslagjaar bedankt of moesten om andere reden van de lijst van begunstigers worden afgevoerd.

<u>Inkomsten</u>		<u>Uitgaven</u>	
Saldo 1.1.1966:		Waterschapsl./Belas-	
Rekg.courant	f 207,46	tingen	f 70,41
Spaarrekening	f 12.609,37	Kosten sekr./drukken	f 503,24
Contributies	f 2.976,20	Assurantie	f 218,75
Rente	f 378,45	Bankkosten	f 12,89
Aflossing Huur Bels	f 1.688,--	Diversen	f 32,--
		Saldo per 31.12.1966	
		Rekg.courant	f 1.073,92
		Spaarrekening	f 15.948,27
	<u>f 17.859,48</u>		<u>f 17.859,48</u>

Het saldo bedroeg per 31 december 1966 f 17.022,19 tegenover f 12.816,83 per ultimo 1965.

De betrekkelijk gunstige toestand van onze financiën is voor een belangrijk deel veroorzaakt door het feit dat tengevolge van de hierboven omschreven omstandigheden door ons weinig aan restauraties van molens kon worden uitgegeven.

TON VERHEIJEN 'RIDDERLIJK' MOLENAAR

Overijssel heeft er sinds de laatste lintjesregen weer een ridder bij die vecht vóór molens. "Het heeft Zijne Majesteit de Koning behaagt", sprak burgemeester dr. J.C. Gerritsen vrijdag 24 april in het Haaksbergse gemeentehuis de bekende inleidende tekst en toen volgde de naam van Ton Verheijen als diegene die de onderscheidingsteken opgespeld mocht krijgen die behoren bij Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Hij was daarmee een van de vier Haaksbergenaren die onderscheiden werden omdat zij gedurende langere tijd veel betekenen hebben voor anderen.

Ton haalde in 1973 het certificaat van Vrijwillig Molenaar en maakt al ongeveer 20 jaar deel uit van het molenaarsbestand op de Wissinksmöl in Usselo en is tevens lid van de Beheercommissie. Daarnaast heeft hij een belangrijke bijdrage geleverd bij de restauratie van molen De Korenbloem in Haaksbergen en houdt als biotoopwachter de ontwikkeling van de molenomgeving goed in de gaten.

Zijn molenbetrokkenheid- volgens de burgemeester is hij een molenaar in hart en nieren- vormt overigens niet het enige argument om hem te onderscheiden. Verheijen is ook een professioneel klompenmaker die dit ambacht handmatig zo goed beoefent dat hij er Europees kampioen in is. Hij heeft zelfs weten te bereiken dat het

handmatig klompen maken op de lijst van Immaterieel Erfgoed is geplaatst en erkent is door het Unesco Cultuurfonds. Als je op twee fronten actief bent voor het behoud van ons cultureel erfgoed hoeft het geen verbazing te wekken dat dit vroeg of laat tot een blijk van waardering leidt.

Peter van der Molen

GERRIT BOOM LID VAN DE ORDE VAN ORANJE NASSAU

Vrijdag 24 werd Gerrit Boom met een smoes naar het gemeentehuis in Kampen gelokt. Er zou overleg plaatsvinden over "zijn" Zalker molen de Valk over het onderhoud van de molen op lange termijn. Ontspannen fietste Gerrit naar Kampen. Zijn vrouw zou met familie gaan shoppen bij Ikea. Nadat Gerrit zich gemeld had bij de receptie werd hem gezegd maar even rustig te gaan zitten. Vreemd was het dat zijn vrouw hem zijn nette pak kwam brengen en toen begon het te dagen. Zijn zoons hadden hem voorgedragen voor een lintje wegens het vele vrijwilligerswerk wat Gerrit heeft gedaan. In 2015 is Gerrit 35 jaar als vrijwillig molenaar verbonden aan molen De Valk in Zalk. Molen De Valk in Zalk neemt een belangrijke plek in binnen de gemeenschap van Zalk. Als beeldbepalend object in het landschap, maar ook als symbool binnen de gemeenschap. Tijdens feestdagen, bij huwelijksfoto's, maar ook op begrafenissen als hij in de rouwstand staat. Iedere zaterdag is de molen geopend voor publiek. Daarnaast wordt de molen regelmatig bezocht door schoolklassen. Boom leidt mensen rond, geeft tips aan cursisten en is tevens contactpersoon voor molen De Valk. Zowel voor de gemeente alsook voor burgers. Tot vorig jaar was Boom iedere donderdagmorgen actief als vrijwillig chauffeur op de buurtbus. Op 75-jarige leeftijd moest hij deze activiteit staken, omdat dit een richtlijn is in het beleid.

Daarnaast is hij hulpkoster in de Nederlands Hervormde Kerk te Zalk en helpt hij in de tuindienst van de pastorie. Gerrit (en Ankie): gefeliciteerd!

Sjaak Poot

DE DINKEL BIJ SINGRAVEN IN BALANS

Over waterrecht, molenrecht en stuwrecht

Bij termen als 'molenrecht' en 'stuwrecht' gaan de gedachten al snel richting feodaal gedrag van de vroegere adel die deze zogenaamde rechten gebruikte om het de 'gemene man' (het gewone volk) zo lastig mogelijk te maken om zich zakelijk te ontwikkelen. Vooral molenaars op watermolens waren daarvan de dupe. Met de komst van de Bataafse republiek na Napoleon's revolutie tegen het einde van de achttiende eeuw verloor de adel een groot deel van haar voorkeursrechten. Maar dat betekende niet dat watermolenaars daarmee verlost waren van de beperkingen die uit het molen- en stuwrecht voortkwamen. Er kwamen nu alleen andere partijen in het spel: Gedeputeerde staten en de waterschappen.

Water is om meer dan een reden belangrijk voor het leven. Zonder water is leven zelfs niet mogelijk, zou er geen agrarische activiteit mogelijk zijn en geen scheepvaartverkeer om maar eens iets te noemen. En: zonder water zouden er ook geen watermolens zijn. Niet dat daar iedereen rouwig om zou zijn. De agrarische sector bijvoorbeeld zou er zeer mee ingenomen zijn geweest maar ook instellingen die zich met onze waterhuishouding bezighouden zouden er geen traan om hebben gelaten.

Vanwaar die aversie jegens watermolens? Dat is terug te voeren op het omstreden stuwrecht dat samen met het molenrecht in de eeuwen voorafgaand aan de Franse tijd is ontstaan. Er was toen sprake van twee soorten rechten: de civiel zakelijke rechten en de 'heerlijke' rechten. De civiel zakelijke rechten konden door de eigenaar op onroerend goed worden gevestigd, voor de vestiging van de heerlijke

rechten was een giftbrief van de landsheer vereist. Oorspronkelijk waren dat de Karolingse vorsten, eeuwen later kwam die bevoegdheid bij de Provinciale Staten te liggen nadat in 1581 Philips II was afgezworen als soeverein. (Placakaat van Verlatinghe) Die zogenaamde 'heerlijke rechten' waren tweederlei. Het ene deel had onder meer betrekking op de bevoegdheid recht te spreken en belasting te innen, het andere deel had betrekking op molen- en stuwrechten, poot- en visrechten. Veel van die rechten komen weliswaar niet meer voor in het hedendaagse Burgerlijk Wetboek maar in 1829 is bij wet bepaald dat rechten die onder eerdere wetgeving zijn verkregen van kracht blijven.

Willekeur Heer van Singraven

Omdat bovenstaande voor velen als abacadabra overkomt kan een praktijkvoorbeeld verhelderend werken. In 1878 verzoeken inwoners van Losser en Ambt Bentheim de Staten van Overijssel paal en perk te stellen "aan den willekeur van den Heer van 't Singraven te doen wat hij verkiest, met verwaarlozing der belangen van anderen". Wat was het probleem? De heer van Singraven hield de schutten in de Dinkel dicht terwijl in Gronau de schutten juist werden open gezet waardoor de Dinkel het water niet voldoende af kon voeren en de aanwonende met wateroverlast te maken kregen. Verruiming van de stuwen zou de wateroverlast kunnen beperken, maar het probleem was dat de belangrijkste verantwoordelijken voor de wateroverlast- de watermolens van Lage en Singraven- niet tot dezelfde nationaliteit behoorden. Nu kende de overlast door de molen van Singraven al een lange voorgeschiedenis zoals blijkt uit het boek 'De Twentsche watermolens' dat Mr. G.J. ter Kuile in 1922 liet verschijnen.

“We lezen hoe 18 augustus 1632 voor de burgemeesteren van Ootmarsum in een procedure een omstandig getuigenverhoor plaats had op verzoek van de gezamenlijke goedsheeren, die belang hadden bij het toen getimmerde floetwerck bij Singraven; een der getuigen verklaarde daar, dat hem wel bekend was dat bij verhooging van het water de schutten ‘ahn die molle tott Singraven als die muller die-selve niet wolde uptrecken, dat dan de goedheeren en huis-luiden met Markenrecht zijn upgetogen ende schutten up het land gesmeten (hebben) en dat voorts de schutten an die sloot omstreeks derdehalf voet hoog waren en ahn het floetwerck niet meer dan vier schutten waren, terwijl altoos de schutten aan de Umme-sloot (de Omdinkel) in Mei ‘ tho gesatt sinnen’ en ‘den geheelen somer sinne thogestaan, zoodat de omwoonenden nooit meer dan den avervall van 21/2 voet water behoefden te dulden’.

Ongeveer 140 jaar later behandelen het ‘Ridderschap en de Steden’ een request van ingezetenen van ‘t carspel Denekamp inhoudende dat de Heere Sloet tot Singraven in dat carspel een watermolen op den Dinkel is bezittende en dat deze Watermole of vloedwerk van dien in den jaar 1740 wel een knie hoger was geplaatst geworden, waardoor de Landen der Remonstranten werden geinundeerd en geruineerd”. Met andere woorden: Heer Sloet had de schutten in de Dinkel een knie hoger opgetrokken dan in 1740 was afgesproken. Als gevolg hiervan kwamen de stroomopwaarts gelegen landerijen onder water te staan. De achtereenvolgende bewoners van Singraven trokken zich weinig aan van de protesten en bleven stuwen zoals hen voor de molen het beste uitkwam. Uiteindelijk stelden Gedeputeerde Staten van Overijssel in 1879 een stuwpeil vast op 24.20 mtr. boven Amsterdams Peil. Maar wie gedacht mocht hebben dat de molenaar van Singraven nu wel zou inbinden vergiste zich deerlijk. Zijn stuw- gedrag leverde de molenaar drie keer een rechtszaak op. De eerste keer werd hij veroordeeld, de tweede keer werd hij vrijgesproken en de derde keer werd hij vrij gesproken van rechtsvervolging waarop de zaak aan de Hoge Raad werd voorgelegd. Die zag in het handelen van de molenaar een overtreding van het provinciaal reglement op de waterleidingen uit 1858 waarin het onder meer verboden werd “aan de waterloop verandering toe te brengen”.

De molenaar van Singraven werd echter van vervolging ontslagen want hij had niet in actieve zin “verhinderung” toe gebracht in de vorm van bijvoorbeeld het leggen van dijken of het verleggen van de loop van de Dinkel. Hij had alleen niet de schutten opgehaald toen de aanvoer te groot werd. Nieuw overleg leidde er in 1883 toe dat er “op den muur van den molen een merkteken tot aanduiding van het peil” werd aangebracht.

Gewoonterecht

Hoe was het echter mogelijk dat de eigenaren van de molen de overheidsbepalingen aan hun laars konden lappen zonder dat daar sancties op volgden? Dat had alles te maken met oude molen- en stuwrechten. Die waren ver voor de Franse tijd gevestigd maar in 1798 grotendeels afgeschaft. Dat gold niet voor de heerlijke rechten in engere zin want in een wetsartikel uit 1829 werd bepaald: ‘ De veran-

deringen, welke ten gevolge van nieuwe wetboeken in de burgerlijke wetgeving zijn te weeg gebracht, hebben geen invloed op de regten, welke onder vroegere wetgevingen waren verkregen’. In latere wetgevingen zijn deze bepalingen geregeld herhaald. Maar deze wet botste in de praktijk geregeld met een andere wet en wel met de in 1904 vastgestelde wet op de bevoeiingen.

Die bevoeiingen waren belangrijk voor de boeren die hun landerijen bij rivieren en beken hadden liggen. Na een overstroming bleef er namelijk slib op het land achter dat een hoge bemestende werking had. Dat er wetgeving was is niet zo verwonderlijk want de profiteurs van de waterlopen- de boeren en de molenaars- hadden vaak tegengestelde belangen en de meningsverschillen konden behoorlijk uit de hand lopen. Als de molenaar ging stuwen zaten de boeren stroomafwaarts zonder water en die van stroomopwaarts met ondergelopen landerijen.

In een toelichting op de wet over molenrechten uit 1904 waarin het over het ‘gebruiksrecht’ en ‘het genot van het waterrecht’ gaat, wordt dan ook opgemerkt dat verwacht wordt dat gedeputeerde staten de belangen wel met elkaar in overeenstemming kan brengen. Maar met betrekking tot het verlenen van het molenrecht wordt wel gesteld dat “slechts vergunning kan worden verleend als het watergebruik zóó kan worden verdeeld, dat de belangen van de molens met die van de bevoeiing kunnen samengaan”. Probleem met die rechten was echter dat er vaak weinig of niets officieel op papier stond. Dat werd heel lang opgevangen door toepassing van het oud- Nederlands recht dat bewijs op basis van vermoedens toestond. Die vermoedens waren: indirect bewijs zoals bijvoorbeeld langdurige uitoefening van dat recht of direct bewijs dat kon bestaan uit bijvoorbeeld een akte van transport of een inventarislijst. Tegenwoordig zouden wij dat onder de noemer ‘gewoonterecht’ plaatsen.

Nog in 1964 deed het gerechtshof in Arnhem in zo’n zaak een uitspraak: ‘Overwegende dat het daarna onder deze omstandigheden door de landsheer laten voortbestaan van de leenverhouding, die ook op de molen en de stuw betrekking had, oplevert een vermoeden van erkenning door de landsheer van een in die leenverhouding begrepen bevoegdheid van de leenman tot onttrekking aan de rivier van het water, dat voor het gebruik van de molen onontbeerlijk was’. Met andere woorden; het was voor het bewijzen van oude zakelijke rechten niet noodzakelijk om over den oorspronkelijk vastgelegde afspraken te beschik-

ken. Dat wil echter niet zeggen dat de molenaar aanvankelijk maar onbeperkt naar eigen goeddunken te werk kon gaan. Gedeputeerde staten hadden namelijk de bevoegdheid de stuwpeilen bij molens vast te stellen zoals dat in een wet uit 1791 in de Franse tijd is vastgelegd. Een wet die weliswaar in 1886 is ingetrokken maar niet een einde maakte aan de bemoeiingen van provinciale besturen.

Handhaving

In een nota uit 1920 van de Staatscommissie voor de Waterstaatswetgeving wordt een aantal voorbeelden genoemd met betrekking tot de vaststelling van stuwpeilen voor watermolens. Nadat eerst nog eens bevestigd is dat provinciale besturen die bevoegdheid hebben wordt met betrekking tot de uitoefening daarvan onder meer opgemerkt: 'Een verlaging der bestaande peilen zal veel tegenstand van de zijde der belanghebbenden ontmoeten, hetgeen begrijpelijk is, omdat veelal een wijziging van de molen noodig zal zijn, terwijl een belangrijke verlaging aan het molenrecht alle waarde kan ontnemen. Verlaging van enige beteekenis zal echter hooge uitzondering zijn, omdat de watertoestand er door wordt gewijzigd'. Het ging echter vroeger al niet anders dan tegenwoordig. De overheid kan van alles wettelijk opleggen maar handhaven laat vaak te wensen over. De eerder genoemde Staatscommissie zag die bui ook wel hangen.

'Het zij opgemerkt dat het toezicht op de loozingsmiddelen bij de afgelegen ligging van de vele molens moeilijk zal zijn. Ook de sanctie op de gegeven voorschriften zal meestal niet voldoende zijn om een nauwkeurige naleving der gegeven voorschriften te verzekeren... politiedwang- hoe wel theoretisch mogelijk- kan praktisch meestal niet worden toegepast... het sinds lang bestaande molenrecht kan niet worden ingetrokken en met de buitenwerking stelling van de molen wordt het beoogde doel niet bereikt'. Wat blijft er dan nog over om naleving af te dwingen? 'Daarom zal in veel gevallen een afdoend middel zijn het molenrecht aan te koop en de watermolen met de sluiswerken te brengen in beheer en in eigendom bij de belanghebbende gemeenten of waterschappen. Deze kunnen de molen dan verhuren onder zoodanige voorwaarden als dienstig zal blijken en bij overtreding het huurcontract opzeggen'.

Gedeputeerde staten droeg de bevoegdheid om de stuwpeilen vast te stellen over aan de waterschappen zoals het waterschap Regge en Dinkel die de bevoegdheid kreeg het stuwpeil te regelen in alle wateren- dus ook ter hoogte van Singraven- die het onder zijn gezag had. In 1965 werden die bevoegdheden bij Koninklijk Besluit (KB) bevestigd. Het bovengenoemde waterschap maakt sinds een fusie in 2014 deel uit van Waterschap Vechtstromen en is gevestigd in Almelo.

Een mooi voorbeeld met betrekking tot de materie van oude rechten speelde zich in de jaren '60 van de vorige eeuw in Noord Brabant af rond de Hooijdonkse watermolen aan de Dommel. Door de stuwing ten behoeve van die watermolen had een groot aantal landerijen onder Nuenen, Eindhoven en Son al jaren last van ernstige waterover-

last. Die landerijen waren vaak zelfs in de zomer nog drassig. Het waterschap De Dommel kreeg bij KB de opdracht regelingen te treffen om aan die overlast een einde te maken. Na onderzoek besloot het waterschap dat het stuwpeil in de zomer met een halve meter verlaagd moest worden en in de winter met een kwart meter. De moleneigenaren maakten bezwaar tegen deze maatregel en stelden dat het een illusie zou zijn om te denken dat de molen dan nog te exploiteren zou zijn en dat die maatregel in feite op ontieniging neer zou komen zonder dat daar schadeloosstelling tegenover stond. De Hoge Raad bevestigde dat het waterschap de bevoegdheid had om het peil vast te stellen "maar dat deze beperking niet zover mag gaan dat zij het verlies van het genot en gebruik ten gevolge heeft. Is dat wel het geval dan acht de rechter haar onwettig en blijft de overtreding straffeloos". Met andere woorden: de beperking van het stuwrecht is geoorloofd maar de beperking mag de exploitatie van de molen niet in het gedrang brengen. Tegenwoordig is dat niet zo'n probleem omdat watermolens niet meer commercieel in gebruik zijn maar een eeuw geleden was dit op meerdere plaatsen nog wel het geval.

Wederzijdse rechten

Dat de waterschappen de bevoegdheid hadden het stuwpeil vast te stellen en eventueel te beperken was wel duidelijk, maar hoe stond het met het recht van de molenaar om regelmatig over een zekere hoeveelheid water te beschikken? Ook daarover bestaat jurisprudentie. In de jaren '60 van de vorige eeuw had het Waterschap Oude IJssel in Gelderland aan de familie Van Pallandt dertigduizend gulden betaald in ruil voor het ontnemen van het waterrecht op de Oude IJssel. Gedeputeerde staten van Gelderland was het hier niet mee eens en eiste dat het waterschap dat bedrag via de rechter weer terug zou eisen. Het Gerechtshof in Arnhem besliste uiteindelijk in 1964 dat: "voor het geval aangenomen kan worden, dat in het jaar 1505 het recht op de Oude IJssel als bevaarbare en vlotbare rivier aan de landsheer toekwam, het in leen geven van een kasteel met alles wat daarbij behoort (in dit geval een watermolen met stuwrecht) zijnde het verstrekken van een zakelijk recht van gebruik geacht moet worden mede te omvatten het verlenen van de bevoegdheid tot opstuwing en gebruik van rivierwater, dat zoals in het geding vast staat, zonder deze opstuwing het gebruik van het rivierwater voor de molen en dus het toegestane gebruik van de molen zelf onmogelijk zou zijn".

Met andere woorden: bij het recht om een molen op de rivier te mogen hebben houdt automatisch in het recht op het gebruik van het water van de rivier voor het drijven van de molen. Dat recht kan eventueel worden beperkt zoals eerder aangetoond, maar kan nooit teniet worden gedaan. Met betrekking tot de hoogte van de schadeloosstelling die waterschappen in voorkomende gevallen moesten verlenen bij aantasting van het waterrecht, deed de Commissie Waterrecht in de jaren '60 nog een interessante uitspraak. Het was het er mee eens dat de waarde van het molenrecht belangrijk kon verminderen door latere aanleg van waterstaatswerken door de overheid. Het leggen van een omleiding zag zij als onrechtmatig. "Worden door de provinciale of waterschapsverordeningen, die het waterpeil regelen,

rechten van molenbezitters aangetast of teniet gedaan dan zal naar de mening van de commissie Waterrecht schadevergoeding moeten worden gegeven. Onteigening kan altijd plaats vinden wanneer men het over de waarde van het molenrecht niet eens wordt". Het is maar zeer de vraag of dat laatste standpunt van de commissie door de rechter onderschreven zal worden. De Onteigeningswet laat daarin weinig tot geen ruimte want daarin wordt gesteld dat afzonderlijke onteigening van zakelijke rechten niet mogelijk is tenzij het goed (in dit geval de molen) zelf wordt onteigend in combinatie met onteigening van de beek of rivier. Een eventuele afkoop van het waterrecht door minnelijke schikking lijkt dan ook de beste oplossing.

Automatisering

Er is de voorbije eeuw veel veranderd rond de watermolen en de daarbij behorende molen- water- en stuwrechten. Door vermindering van die rechten komt de commercieel belangrijke exploitatie van zo'n molen niet meer in het gedrang. Veruit de meeste van de nog resterende molens is nog wel bedrijfsvaardig maar wordt niet meer commercieel gebruikt en daardoor zijn oude rechten in de praktijk hogenoemd uit de tijd. Gelukkig geldt dat voor de belanghebbenden- de watermolenaars- zelf niet.

Hoe is de situatie anno 2015? Nog steeds gaat het "heerlijk recht" in normale situaties boven het waterrecht. "Maar als de zogenaamde ingelanden van het betreffende gebied overlast ervaren houdt dat op en moet er in overleg met het waterschap een voor iedereen acceptabele oplossing worden gevonden", legt Henk Lantink namens het Waterschap Vechttestromen in Almelo uit. Dat er tegenwoordig minder problemen ontstaan heeft alles te maken met het feit dat de stuwschuiven in de Dinkel bij Singraven tegenwoordig geautomatiseerd zijn. "Wij hoeven er nu niet meer naartoe om het peil te regelen maar kunnen dat van ons kantoor in Almelo uit. Met dit systeem is de molen altijd verzekerd van voldoende water".

De regeling die nu getroffen is kwam niet zonder slag of stoot tot stand. Oude feodale rechten worden niet zomaar

opgegeven. De tijden zijn ten opzichte van vroeger echter in die zin veranderd dat beslissingen niet meer per decreet worden vastgesteld maar in goed onderling overleg. Daarbij moeten beide partijen water bij de wijn doen om tot een oplossing te komen. Die mag dan niet altijd ideaal zijn maar is voor beide partijen dan wel acceptabel.

"De tijd dat er met schuiven en bomen werd getrokken is voorbij. Er is een werkbaar peil vastgesteld die duidelijk is aangegeven zodat iedere betrokkene weet waar hij aan toe en dat werkt", aldus Lantink.

Peter van der Molen

PROEF 1883

'Het peil is bij wijze van proef door Gedeputeerde Staten voorlopig vastgesteld (OP 1.74 meter boven den dorpel van den molen) bij besluit van 14 december 1883, goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 27 december 1883, no.36. Dit besluit is gegrond op artikel 16 titel II der wet van 6 October van 1791 in verband met artikel 151 der Provinciale Wet. Als volkomen ondoeltreffend wordt naar het bij wijze van proef vastgesteld niet meer omgezien

WATERPERIKELN

Waterbeheer en andere rechten waren van oudsher aan de adel voorbehouden. Toch leidde dit ondanks die vanzelfsprekendheid wel geregeld tot conflicten zowel onderling tussen de adellijke heren als tussen de adel en andere belanghebbenden. Zo vlogen in de 16-e en 17-e eeuw de eigenaren watermolens aan de Oude IJssel elkaar geregeld in de haren over de stand van het rivierwater als er ten behoeve van een molen werd gestuwd waardoor bovenstrooms overstromingen en benedenstrooms lage waterstanden ontstonden. Gedurende de Tachtigjarige Oorlog had bijvoorbeeld de stad Doetinchem zoveel wateroverlast door het stuwen voor de nabijgelegen Keppelse molen dat ze deze molen liet afbreken en de molensteen meenam toen kasteel

Keppel op de Spanjaarden werd veroverd. Pas toen in 1945 de Oude IJssel werd gekanaliseerd en de Keppelse molen kort daarna werd stil gezet, kwam er een einde aan het getwist.

Ook de beroemde schrijver en kasteel eigenaar van de Wildenburg A.C.W. Staring had ruzie met buurman Baron van der Borch van kasteel Vorden over de waterstand in de Baakse Beek. Als laatstgenoemde ten behoeven van zijn watermolens ging stuwen had Staring zoveel met wateroverlast te maken dat hij praktisch geen landbouw op zijn landerijen kon plegen. Hij ging zich vervolgens richting Veengoot oriënteren maar kwam toen in conflict met de gemeente Lochem.

GILDEAVOND 5 JUNI

"Het vuur van tachtig deed mij sneven, gulle gaven mij herleven".

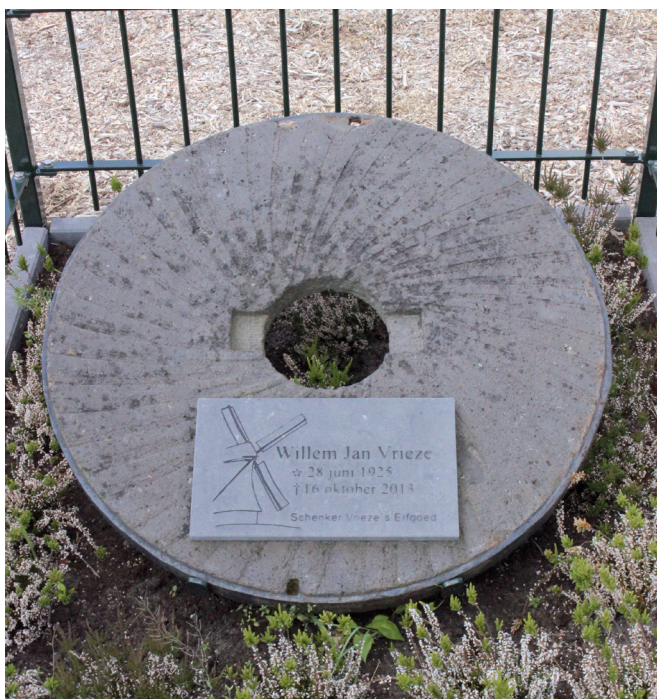
Korenmolen De Vlijt staat als belangrijkste onderdeel op het complex 'Vrieze's Erfgoed' te Wapenveld. Het 3 ha. metende terrein langs de weg naar Hattem is uniek in haar soort.

Het complex is vernoemd naar de familie Vrieze die het meerdere generaties in bezit heeft gehad en waarvan de laatste telg, Willem Vrieze, het heeft geschonken aan de

Gemeenschap Wapenveld. Willem Jan Vrieze heeft een fraai graf op 'eigen' grond gekregen. Het geheel wordt beheerd door de stichting 'Molenbezit Heerde'.

Verspreid over het terrein staan er: de molen, de boerderij/expositieruimte, de hooiberg, de molenshuur/winkel en de bijenstal. De molen, een grondzeiler, staat uiteraard op

het hoogste punt van de uitloper van een Veluwe stuwwal richting de IJsselvallei. De molen werd in de Kerstnacht van 1980 door vuur verwoest, maar door inspanning van de gemeenschap en de gemeente in 1984 herbouwd en geopend. Onder toenemende dreiging van regen en onweerswolken kwamen hier een 30-tal molenaars bijeen om dit fraais te bekijken. Met 4 volle zeilen draaide de molen in het, toen nog, lichte briesje een welkom aan haar gasten. Na een welkomstwoord van Andrien Muijsers werd de molen van buiten en van binnen door vele kritische ogen bekeken. Conclusie: de molen staat er goed onderhouden bij.

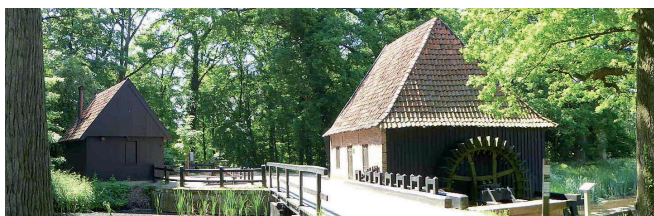
Toen eenieder voldoende molen had gezien ging men naar de boerderij waar op de vroegere deel een ruime vergaderzaal is ingericht met een welvoorzien bar. Koffie met molencake wachtte ons. Voorzitter Gert Tutert nam het woord met mededelingen betreffende de activiteiten van het Gilde en in het bijzonder de opleiding tot vrijwillig molenaar. Ook nu konden er weer een aantal succesvolle proefexamens vermeld worden. Hierna nam Andrien weer het woord met de huishoudelijke mededelingen. Zij deelde de aanwezigen op in 2 groepen. De ene helft ging voor een rondleiding langs de gebouwen met uiteraard uitleg over de geschiedenis.

De andere helft werd door Hoekstra Bedrijfshygiëne Tijnje voorgelicht over de vijandige kevers welke in een houten molen kunnen voorkomen. Met projecties en grote stukken balk werden speciaal de voordelen van de 'Hoekstra Methode' toegelicht. Het losgebarste onweer deed de rondleiding van de 2e groep letterlijk in het regenwater vallen. Na het bezoek aan het graf van Willem Vrieze is de groep niet veel verder gekomen als de winkel en de hooiberg. Hoewel in de vorm van hooiberg gebouwd is het kantoor/kantine en lesruimte voor de molenaars en andere vrijwilligers van het Erfgoed. Daarna was het snel naar binnen voor de afsluiting onder het genot van een drankje.

Wederom een interessante en leerzame Gildeavond.

Ruud Roose

DE NOORDMOLEN VIERT FEEST

De Noordmolen van Twickel is ontstaan in het begin van de veertiende eeuw aan de Azelose beek. Aan de ene kant van de beek is de korenmolen gebouwd en aan de andere kant de oliemolen. De korenmolen heeft dienst gedaan tot ca. 1825 en is daarna afgebroken. De oliemolen bleef staan, maar raakte in verval. In 1917 is het molengebouw gerenoveerd, maar het duurde tot 1976 voordat er plannen gemaakt werden om de oliemolen weer in oude glorie te herstellen.

Zo werd achtereenvolgens:

- in 1977: de bruggen, het stuwwerk en het molenhuis hersteld,
- in 1984: de molen weer van een waterrad voorzien,
- in 1989: het binnenwerk van de molen, dat al die tijd was blijven zitten, gerestaureerd.

Zo kon in mei 1990 de molen weer in bedrijf worden gesteld. Dit feit werd herdacht op vrijdag 8 mei. Ter gelegenheid hiervan werd een receptie gehouden, in de museumboerderij Wendezoele, op Twickel. En dit was niet het enige wat werd herdacht. Ook werd aandacht geschonken aan het feit dat Johan Holterman, Jan Fokkens, Jan Leushuis en Jan Schutte sinds het begin in

1990 molenaar zijn geweest op de Noordmolen. Zij hebben daar olie geslagen, onderhoud aan de molen uitgevoerd, bezoekers (vooral veel schoolkinderen) rondgeleid en ook nieuwe molenaars het vak bijgebracht. Zo zijn er op dit moment ca. 23 molenaars in de Noordmolen actief. Als aandenken kregen de jubilarissen een 3D uitvoering van het beeldmerk van de Noordmolen, gemaakt door Jan Leushuis.

Ter gelegenheid van dit 25 jarig jubileum van de molen is een boekje uitgegeven en een DVD gemaakt met de titel: "De Noordmolen in vele Facetten".

Jan Kuiper

MOLENSTEENMAKERIJ

**HANS
TITULAER**

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlavamaalstenen.
Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model)
demonstratiestenen (doorsnede: 10, 15 of 20 cm.)
en huishoudmolens.

Zeer snel en vakkundig scherp van uw molenstenen en
maaltechnische adviezen.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Rijksweg 146 6586 AB Plasmolen, Nederland
Telefoon: 024-696 36 54 / Fax: 024-696 36 57
GSM: 0653667686 / E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Koning Molenzellen

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer

Sipke Koning
06-44003400

www.koning-molenzellen.nl

GRENSGEVALLEN... (DEEL 7)

De Mölle van Bats, Veessen

Rijgend over de IJsseldijk vanaf Heerde richting Veessen zie je aan de landzijde de huisjes gedrukt tegen de dijk alsof ze daar beschutting zoeken tegen dreigend onheil. In Veessen zelf staan de woningen aan de IJsselkant hoog tegen de dijk. Het lijkt wel of ze bang zijn voor natte voeten. Dat is een terechte angst, want de IJssel stroomt vlak achter de huizen en kan bij hoog water zomaar de woningen binnendringen. Ook de molen staat net buitendijks en is terecht een grensgeval. Ik denk niet dat er een andere molen zo dicht bij Overijsselse grens staat. En als de rivier de grens is, staat deze molen bij hoog water zelfs in de grens.

De roots van deze molen liggen overigens wel in Overijssel. Jannes Knippenberg, oliemolenaar uit Olst, kocht in 1776 een stuk grond in Veessen om daar een molen op te bouwen. Ondanks bezwaar van molenaar Arent van Marle uit Heerde werd het windrecht in 1777 toch door de staten van Gelre afgegeven aan Knippenberg. Knippenberg was naast oliemolenaar ook "projectontwikkelaar" van molens. Ook in Doesburg en Almelo heeft hij molens laten bouwen. Direct na de bouw van de molen in Veessen is deze verkocht. De molen kwam in bezit van Alexander Nieuwenhuis en is tot 1882 in handen gebleven van de familie Nieuwenhuis. Die verpachtte de molen weer aan diverse molenaars. Daarna is de molen gekocht door Jan Langevoord. Jan volgde de technische ontwikkelingen en liet in 1888 een gebouwtje naast de molen zetten om daar een op stoom gedreven maalderij te plaatsen. Opmerkelijk, want meestal werden de bestaande koppels stenen in de molen gemechaniseerd.

Deze in Veessen door stoom aangedreven maalderij werd in de volksmond dan ook "de Stoom" genoemd en de mo-

De Stoom

lenaar noemde zich blijkens een advertentie in de Eper Courant een "stoommolenaar". De maalstoel in "de Stoom", twee koppels zestiender stenen, ziet er net zo uit als een maalstoel in een molen. De stoom werd geleverd door een stoomlocomobiel, die echter door de te beperkte capaciteit in 1908 vervangen werd door een zuiggasmotor. Deze motor is tijdens de bezetting weggehaald. Het gebouw van "de Stoom" is nog goed in tact. In het voorste deel staat nu een dieselmotor en de stenen. In het achterste deel is een winkeltje gesitueerd.

Deels witgekalkt interieur

Jan Langevoord kreeg zeven kinderen, van wie Lubbertus, "Bats", op jeugdige leeftijd (ca 27 jaar in 1928) zijn opvolger zou worden. Tot in 1985 heeft Bats, vaak met hulp van zijn broer Jan, gemalen met de molen, hoewel het de laatste jaren niet meer rendabel was. In 1977 is Bert Hanekamp, nu molenaar op de Vliet in Wapenveld, als vrijwillig molenaar bij Langevoord in de leer gegaan om het molenaarsvak onder de knie te krijgen. Er werd toen al niet meer intensief gemalen. Bert bleef in Veessen tot hij in 1984 met de opnieuw opgebouwde molen de Vliet ging malen, maar hij heeft Veessen nooit helemaal de rug toegekeerd. Ook tijdens mijn bezoek kwam Bert nog even buurten. Tot 1985 maalde Bats nog. Wekelijks werd er nog meel door de bakkers afgenomen. De afnemende gezondheid echter noopte hem echter om te stoppen en zijn broer Jan volgde hem op als molenaar. Rond 1990 waren er gesprekken met de gemeente Heerde om de molen af te staan, maar Jan beweerde dat hij de molen niet van de hand zou doen en molenaar zou blijven tot de laatste snik. Dat is ook gebeurd, echter door trieste omstandigheden. Op 5 mei 1991 werd hij, op 91 jarige leeftijd, bij een roofoverval dusdanig be-

werkt door een stroomstootapparaat dat hij aan de gevolgen is overleden.

Drie keer heeft de molen een grote restauratiebeurt gehad: in 1956 waarschuwde de Hollandsche Molen al dat de molen gerestaureerd diende te worden. Na veel en lang getouwtrek over het geld was de molen eindelijk in 1967 gerestaureerd: kosten f 16.679. en bedrag wat heden ten dage uit de BRIM regeling zou kunnen komen. De aanloop naar de tweede restauratie ging sneller 1970 tot 1974. Toen waren de kosten f 80.000. In 1991 volgde, na vijf jaar voorbereiding, de afronding van de derde restauratie. In 1999 is er weer een dieselmotor aangeschaft en kan men, na voorbereidende werkzaamheden bestaande uit de aanschaf van een nieuw koppel stenen, sinds 2005 weer met "de Stoom" malen. Er staat nu weer een mooi molencomplex, beheerd door de Stichting molenbehoud gemeente Heerde, aan de dijk in Veessen: de maalvaardige Molen, de maalvaardige Stoom en de inmiddels ook gerenoveerde molenaarswoning. De molen beschikt over twee koppel 17-er stenen. Eén koppel blauwe stenen en één koppel kunststenen. Er zit een dubbel luiwerk in de molen: een kammenluiwerk en een gaffelwiel.

Op de molen draait de zichtbaar trotse vrijwilliger Gerrit Kouwenhoven. Hij volgde de opleiding tot molenaar in Zalk en was eerst molenaar in Hattem en daarna in Veessen. Gerrit woont met Arda Zijn echtgenote in de molenaarswoning. Een echt daalders plekkie voor een vrijwilliger. Gemiddeld tweemaal per week laat hij de wieken draaien. Hij wordt bijgestaan door Ewout Rijtsma, die in opleiding is. Ton van Marle beheert het complex en Hanneke Veldstra runt een winkeltje genaamd Flod in een ruimte achter de Stoom waar leuke hebbedingetjes, maar ook een lekker bakkie koffie of en ijsje te koop zijn. Het meel dat er verkocht wordt is uit de molen van Wapenveld. In de molen,

Gerrit van Kouwenhoven bij de 2 koppel stenen van de Stoom

maar ook in de Stoom (2 á 3 x per jaar) maalt men alleen nog maar veevoer.

*Bron voor de historische gegevens: Geschiedenis van de Mölle van Bats te Veessen, Gerrit Kouwenhoven, uitgave van de Heerder Historische Vereniging mei 2011.
Adres: IJsseldijk 26 8194 LE Veessen.*

Opmerkelijk detail: Het tussentafelement waarop het bovenachtkant rust dat kleiner is van diameter dan het onderachtkant.

NIEUWE FIETSRROUTE VERBINDT DE DRIE MOLENS IN DE GEMEENTE DALFSEN

Er is een nieuwe toeristische fietsroute die de drie molens in de gemeente Dalfsen met elkaar verbindt. Afgelopen zaterdagmorgen werd hij gepresenteerd via een fietstochtje tussen restaurant-pannenkoekenhuis De Barones en de Westermolen.

De 'Molenroute door het Vechtdal', zoals hij in de folder wordt aangeduid, is samengesteld door een groep vrijwilligers van Molen Massier (Nieuwleusen), de Molen van Fakkert (Hoonhorst) en de Westermolen (Dalfsen). De fietsfolder heeft een routebeschrijving met plattegrond en bevat tevens enige wetenswaardigheden over de drie molens. Hij is niet alleen bedoeld voor toeristen. Ook inwoners van de regio kunnen er gebruik van maken, temeer daar hij ook langs enkele minder voor de hand liggende locaties voert.

De fietstocht van zo'n 40 kilometer voert door de meeste kernen van de gemeente Dalfsen, alsmede delen van het buitengebied. Onderweg worden de kernen Dalfsen, Hoonhorst, Ankum, Nieuwleusen en Oudleusen aangedaan. Daarbij rijdt de toeristische of recreatieve fietser tevens langs een tiental horecagelegenheden, die tijdens de route kunnen worden bezocht. Met een advertentie hebben deze horecagelegenheden bijgedragen in de kosten.

Daarnaast heeft de gemeente Dalfsen een toeristische subsidie verstrekt.

Wethouder Maurits van Martels presenteerde zaterdagmorgen de fietsfolder van de 'Molenroute door het Vechtdal'. "Het is meer dan zomaar een fietsroute", stelde hij. "Hij verbindt de culturele, culinaire en landschappelijke waarden van deze streek met elkaar. En het is goed voor

Molen Fakkert (Hoonhorst)

je gezondheid." Hij sprak de hoop uit dat de 'traditionele' routekaart een moderner vervolg krijgt in de vorm van een app. De vrijwilligers zijn ook van plan die mogelijkheid te onderzoeken.

De folder ligt de komende tijd op een groot aantal openbare locaties, zoals de campings, de bibliotheken, het gemeentehuis en de deelnemende horecagelegenheden. Zowel toeristen als lokale inwoners kunnen de folder met routebeschrijving dan gratis meenemen.

*Marisca Kasper
Stichting Molen Fakkert*

de Westermolen (Dalfsen)

Molen Massier (Nieuwleusen)

STICHTING "DE OVERIJSSELSE MOLEN"

P. van der Vinne
Voorzitter
Vasserdijk 18
7664 VH Manderveen
tel. 0546-681257
pieter@akkerbouwbedrijfvandervinne.nl

A. Boukes
Secretaris
Krulmate 13
8014 KE Zwolle
tel. 038-4652860
a.boukes@home.nl

R.J. Roose
Penning-
meester
Jan Schamhartstraat 85
8121 PA Olst
tel. 0570-562497
r.roose@daxis.nl

H. van der Aa
Bestuurslid
Hobergenstraat 73
7665 AD Albergen
tel. 0546-441507
hvjdaa@hetnet.nl

J.H. Kuiper
Bestuurslid
Stokersdorpweg 24
7532 PT Enschede
tel. 0534 - 610710
kuiper.jh@hetnet.nl

E. Ekker
Bestuurslid
Porporastraat 80
8031 HS Zwolle
tel. 038-8509287
eelco@ekkerbouwenmonumentenadvies.nl

C. de Regt
Bestuurslid
Molendijk 39
7591 PT Denekamp
tel. 0541 - 294 202
info@rodewangen.nu

J. Abbink
Technisch
medewerker
p/a Het Oversticht
postbus 531
9000 AM Zwolle
tel. 038 421 3257
jabbink@oversticht.nl

Website van de stichting en contact

R. Roose
Webmaster
www.molensinoverijssel.nl
info@molensinoverijssel.nl

Molenboeken winkel

J. Poot
Zilverschoon 23
8265 HD Kampen
tel. 038-3315638
sjpoot@solcon.nl

Gilde van Vrijwillige Molenaars

E. Blenke
Secretaris
Erve Stroomboer 72
7623 JB Borne
tel. 074 - 8500346
molenaarsinoverijssel@molenfotos.nl

Vereniging De Hollandse Molen

Zeeburgerdijk 139
1095 AA Amsterdam
tel. 020-6238703

Werkgroep Overijsselse Molendag

Dick ter Harmsel
dterharmse@home.nl

R. Roose
r.roose@daxis.nl

Wiek en Rad redactie en vormgeving

Ben Scherjon
Marian Stobbe
Hindeloopenstraat 1
8304 JG Emmeloord
06 - 54265665
wiekenrad@gmail.com

Op de foto:

"Bij een windkracht lager dan vier, rol ik de zeilen los. Met lusjes haak ik ze aan de wieken, de wind drukt ze vast op het hekwerk. Neemt de wind toe, dan draait de molen snel genoeg en rol ik ze weer op. Dat steekt heel nauw. Ik houd de molen en de lucht continue in de gaten, bij veranderingen moet ik precies op tijd ingrijpen. Soms een kwestie van halve minuten. Als je te lang wacht, kan de molen op hol slaan.

Gelukkig is dat nooit gebeurd. Deze molen maakt deel uit van de molenviergang Aarlanderveen, de enige ter wereld die nog werkt.

Vier molens draaien naar elkaar toe en elke molen brengt het water een stukje hoger. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt blijft de molen in bedrijf. Gelukkig maar, ik houd van de onvoorspelbaarheid en het afwisselende. Ook al maal ik niet dagelijks, ik ben 365 dagen per jaar molenaar."

Johan Slingerland (51), molenaar

Donatus
verzekert
vertrouwd
sinds 1852

Monumenten worden met veel zorg omgeven door eigenaren en beheerders. Dat is belangrijk en nodig. Net als het kiezen van de juiste verzekering. Al sinds 1852 heeft Donatus ervaring in het verzekeren van monumentale kerken en gebouwen. Als onderlinge maatschappij werken wij zonder winstoogmerk. Wij hebben dan ook geen klanten, maar leden. Maak vrijblijvend kennis met Donatus. Onze expertise zal u verbazen en verrassen, evenals onze jaarlijkse premierestitutie.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700